

Dergi ana sayfası: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pausbed>

Araştırma Makalesi

Atıf Bilgisi: Silkin Ün, S. (2026). Demografik Değişime Bağlı Aile Odaklı Pronatalist Politikalar: Avusturya Örneği. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(72), 287-300. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1776655>

DEMOGRAFİK DEĞİŞİME BAĞLI AİLE ODAKLI PRONATALİST POLİTİKALAR: AVUSTURYA ÖRNEĞİ

Sema SİLKİN ÜN^{1*}

¹Dr., Bağımsız Araştırmacı, silkinsema@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0538-1335>

Öz

Avusturya, diğer gelişmiş Avrupa ülkeleri gibi, evlilik oranlarının azalması, doğum oranlarının düşmesi, kadınların işgücüne katılımının artması ve nüfusun azalması gibi bir demografik değişim yaşamaktadır. Olumsuz algılanan bu demografik değişim, hükümetler üzerinde aile politikasında pronatalist reform yapılması yönünde belirli bir baskı yaratmaktadır. Aile dostu sosyal politikalar alanında Avrupa Birliği'ne üye olan ülkeler içinde en önde olan Avusturya, pronatalist araçlarını seçerken ve tasarlarken, çok farklı yöntemler ve tedbirler uygulamaktadır. Bir federal devlet yapısına sahip olan Avusturya'nın merkezi hükümetleri, aile politikası reformlarında merkezi bir rol oynamakta ise de eyaletler ve belediyeler de bölgesel ve yöresel aile temelli sosyal politikalar uygulamaktadır. Makalemizin sınırlı kapsamını göz önünde bulundurarak, bu çalışmamızda ağırlıklı olarak merkezi hükümetlerin uhdesinde olan aile politikalarının enstrümanları ve uygulama biçimleri, demografik değişimin yarattığı ve olası olarak yaratacağı sonuçlar üzerinden detaylı bir şekilde durulacak ve değerlendirilecektir. Bunun için uygulanan aile temelli sosyal politikalar, pronatalist amaçlar çerçevesinde ele alınacak ve bunun yetersiz görülmesiyle birlikte göçmen politikaların önemi üzerinde durulacaktır. Amaç, klasik refah devleti olan Avusturya üzerinden beşeri sermayeyi ve nüfusu korumaya yönelik tedbirlerin başında bulunan pronatalist politikaların önemini ortaya koymaktır.

Anahtar kelimeler: Avusturya demografik değişim, Aile odaklı sosyal politikalar, Pronatalist politikalar, Göçmen politikaları.

FAMILY-ORIENTED PRONATALIST POLICIES DUE TO DEMOGRAPHIC CHANGE: THE AUSTRIAN CASE

Abstract

Like other developed European countries, Austria is confronted with demographic changes such as falling marriage rates, falling birth rates, rising female labour force participation, and population decline. This perceived unfavourable demographic change is exerting a certain amount of pressure on governments to implement a pro-natalist reform of family policy. Austria, which is at the forefront of the European Union Member States in the area of family-friendly social policy, uses diverse methods and measures when selecting and designing its pronatalist instruments. While Austria's central government, as a federal state, plays a central role in family policy reforms, the federal states and municipalities also implement regional and local family-oriented social policies. In view of the limited scope of our article, this study discusses the instruments and forms of implementation of family policy, which are mainly the responsibility of central governments, and assesses them in detail with regard to the consequences of demographic change. The family-related social policies implemented for this purpose are analysed in the context of pronatalist objectives, and when these are deemed inadequate, the importance of immigration policies is emphasized. The aim is to demonstrate the importance of pronatalist policies, which are among the most important measures for protecting human capital and the population in the classic Austrian welfare state.

Keywords: Austria demographic change, Family-oriented social policies, Pronatalist policies, Immigration policies.

* Sorumlu Yazar: Sema SİLKİN ÜN, (silkinsema@gmail.com)

1. GİRİŞ

Aile, insan kaynaklarının veya bir başka ifadeyle beşeri sermayenin oluşturulması ve korunması için, en çok tercih edilen ve en makbul yerdir. Uzmanlık ve meslek becerileri, büyük ölçüde okulda ve iş dünyasında edinilirken, aile, daha çok çocukların ahlaki gelişimi ve sosyal becerilerini şekillendirmektedir. Sosyal becerilerin başında, görgü kurallarını öğrenmeye ve performans göstermeye isteklilik, çalışma motivasyonu, güvenilirlik, bir ekip içinde çalışmaya yatkınlık ve kişisel sosyal sorumluluk gelmektedir. Nesillerin güvence altına alınması, nesiller arasındaki sosyal ve ahlaki uyumun istikrara kavuşturulması ve sağlıklı nesiller yetiştirmede insan sermayesinin oluşumu ve korunması olarak kabul edilmektedir (Bundesministerium für Familie, 1995).

Bireysel öneme sahip olan beşeri sermaye, ilk olarak ailede deneyimlenen bir dizi öğrenme becerilerinden oluşmaktadır. Genel bir ifadeyle beşeri sermaye kavramı, bir neslin diğerine aktardığı, hem bireysel, hem de toplumsal olarak korunan nüfus/işgücü ile birlikte ekonomik performansı sürdürmek ve artırmak için vazgeçilmez olan tüm yetenek, beceri ve tutumların toplamı olarak tanımlanmaktadır. Beşeri sermaye, başarılı aile ilişkileri içinde gelişimleri için en iyi koşulları bulmaları gereken çocukların varlığını gerektirmektedir. Nüfusu değişik nedenlerden dolayı artmayan gelişmiş toplumlarda aile temelli sosyal politikalara ek olarak beşeri sermayenin büyümesine yardımcı olan pronatalist göç politikalarına da ihtiyaç duyulmaktadır.

Aileye dönük politikalar eksenindeki önlemler, genelde aile dostu ve aile karşıtlığı (bireycilik veya feminizm) kavramları kullanılarak kategorize edilmektedir (Leitner, 2003:354-355). Pronatalist temelli aile dostu sosyal politikaları tercih eden Avusturya, genelde maddi destekli transfer araçlarıyla cinsiyete özgü rolleri ve anne adaylarını çocuk doğurup evde bakım işlerini üstlenmeyi teşvik etmektedir. Pronatalist aile politika araçları, aile kurmayı özendiren sosyal tutum ve davranışları teşvik ederek, aile normlarını meşrulaştırmak istemektedir. Avusturya, çalışan kadınların da çocuk doğurmalarını kolaylaştırmak amacıyla özellikle iş-yaşam dengesini koruyan uygulamaları ön planda tutmaktadır.

Dokuz federal eyaletten oluşan Avusturya'nın eyalet temelli sosyal sigortalar sisteminin yapısı, iş ve mesleklere göre şekillenmesine bağlı olarak kendi içinde farklılık arz etmektedir. Ancak yaşlı nüfusun artmasını önleyici pronatalist amaçlı aile politikalarının temelleri, federal hükümetler tarafından belirlenmektedir. Çünkü (ileri) yaşlılık sorunu, genelde her vatandaşın başına gelebilecek bireysel bir sosyal risk olduğu kadar, aynı zamanda toplumsal ve demografik bir meseledir. Dolayısıyla demografik değişime bağlı nüfus sorunları, Avusturya'nın bütününe ilgilendiren ulusal bir sorun olduğu için, merkezi hükümetler, aile odaklı stratejik sosyal politikalar oluşturmak ve geliştirmek zorundadır.

Çalışma, doküman analizi ve karşılaştırmalı politika çözümlemesi niteliği taşıdığından dolayı veri toplama ve analiz süreçleri ağırlıklı olarak demografik dönüşüm ve değişim kavramı ve bununla ilişki bileşenler eşliğinde seçilmiştir. Bu bağlamda bu çalışmada Avusturya'nın merkezi sosyal politikalarının son yıllarda nüfusa bağlı sorunlara odaklandığı ortaya konulacaktır. Bunun için ilk bölümde demografik değişimin günümüzdeki durumu ve nüfus projeksiyonları eşliğinde gelecekteki olası eğilimler, nedenleri ile birlikte tahlil edilecektir. İkinci bölümde demografik değişime bağlı aile odaklı ama pronatalist amaçlı sosyal politikalar kapsamına giren çoğu maddi olmak üzere dokuz uygulamanın içeriği ve etkileri analiz edilecektir. Üçüncü bölümde ise içe dönük pronatalist aile politikalarının yetersizliği gerçeği karşısında nüfus artırıcı göçmen politikalarının uygulama biçimi değerlendirilecektir.

2. DEMOGRAFİK DEĞİŞİM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE AVUSTURYA İÇİN OLASI SONUÇLARI

Demografi, nüfus bilimidir ve dolayısıyla nüfusların nasıl değiştiğini analiz etmek için, başta doğum davranışı, göç ve yaşlanma olmak üzere birçok dinamik unsuru bir bütün olarak incelemektedir. Fransız filozof Auguste Comte'a atfedilen "demografi kaderdir" felsefi içerikli sözü, bir başka bilimsel anlatımla "demografik değişim", bu anlamda ülkelerin geleceği için hayati bir önem taşımaktadır. Demografik değişim, nüfusun yapısını ve dağılımını daha somut bir ifadeyle yaş yapısındaki dağılımı kalıcı bir şekilde değiştirmektedir. Nüfustaki değişim, mevcut nüfus yapısı, doğal nüfus hareketleri (doğumlar ve ölümler) ve bölgesel nüfus hareketleri (iç ve dış göç) gibi çeşitli faktörlerin etkileşiminin bir sonucudur.

Bu faktörler, nüfus gelişiminin kapsamını, yönünü ve hızını, dolayısıyla nüfus yapısını ve değişimini de belirlemektedir (Hanika et al., 2004:18-19).

Demografik değişim, nüfusun büyüklüğü, yaş, cinsiyet, vatandaşlık veya köken (yerli, yabancı, göçmen), eğitim düzeyi ve dini aidiyet gibi yapısal özelliklerinin yanı sıra doğumlar, ölümler ve göçler açısından süregelen değişimini içermektedir. Demografik çerçeve koşulları sürekli değiştiğinden demografik değişim, hiçbir zaman tamamlanmayan dinamik bir süreçtir. Avusturya’da ve diğer gelişmiş sanayi ülkelerindeki artan yaşlı nüfus oranı, azalan genç nüfus oranıyla adeta tezat oluşturmaktadır. Gelişmiş ülkelerin çoğunda 19. yüzyılın sonundan bu yana doğum oranlarında bir düşüş yaşanmaktadır. Bu doğrultuda iki demografik geçiş arasında bir ayırım yapılmaktadır (Walter, 2005:5):

1.) İlk demografik geçiş, kadın başına düşen ortalama çocuk sayısının beş civarından iki civarına düşmesine yol açmıştır.

2.) 1960'larda başlayan ikinci demografik geçişte ise çocuk sayısı ikame seviyesinin altına düşmüştür, yani bir nesil artık sayı olarak bir sonrakinin yerini tam olarak alamamaktadır.

1900 ve 1928 yılları arasında Avusturya’da kadın başına düşen ortalama doğum sayısı, yarı yarıya azalarak, 4 çocuktan 2 çocuğa düşmüştür. 1930’ların ortalarında toplam doğurganlık oranı, kadın başına 1,5 çocuk civarında seyretmiştir. Doğurganlık ancak 1960'larda “bebek patlaması” olarak adlandırılan dönemde bir kez daha kadın başına 2 çocuk olan ikame seviyesinin biraz üzerine çıkabilmiştir (Lebhart, 2003:675).

Avrupa genelinde nüfusun demografik yapısında uzun yıllardır süregelen düşük doğum oranları nedeniyle meydana gelen değişim, Avusturya’da ağırlıklı olarak emeklilik ve sağlık sisteminin yanında yaşlı bakımı için de bir sorun olarak algılanmaktadır. Demografik değişim, bunun ötesinde yaşanan nüfus ve artan ileri yaşlılara bağlı bakıma muhtaçlık sorunu, genç işgücünün azalması, “single” yaşamını tercih eden bekarların sayısındaki artış, daha az evlilikler, daha fazla çocuksuz aileler anlamına gelmektedir (Guggemos, 2004:257).

Azalan doğum oranının şehirlerdeki ve kırsal alanlardaki insanların yaşam çevrelerini olumsuz yönde etkileyecektir. Düşen doğum oranı ve buna bağlı olarak orta vadede beklenen nüfus azalması, örneğin konut piyasası, finans ve işgücü piyasası üzerinde etkileri olacaktır. Bununla birlikte demografik değişim, mali kaynakları ve ekonomik manevra alanını da değiştirecek ve yerel yönetimler için yeni ve ek zorluklar ortaya çıkaracaktır.

2. 1. Demografik Değişim Açısından Avusturya’nın Son Yıllardaki Durumu

Statistik Austria’nın nüfus istatistiklerinin nihai sonuçlarına göre, 1 Ocak 2024 tarihinde Avusturya’da 9.158.750 kişi yaşamaktadır ve bu sayı, 2023 yılının başına göre 53.978 (+ %0,6) bir artış anlamına gelmektedir. 2022 yılında Avusturya’nın nüfusu, 125.843 kişi veya %1,4 oranında artmıştı. 2023 yılında Avusturya’nın genel nüfusu yaklaşık olarak 54 bin artarak, 9,16 milyona ulaşmıştır. Bu, artışın neredeyse 126 bin kişilik bir artışla rekor yılı olan 2022’den önemli ölçüde daha düşük anlamına gelmektedir (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1. Avusturya’nın 1 Ocak 2024 tarihindeki nüfusu ile 1 Ocak 2023 tarihindeki nüfusunun karşılaştırılması.

Nüfus Durumu		Nüfus Değişimi		Yabancı Vatandaşlar (01.01.2024)	
01.01.2023	01.02.2024	Mutlak olarak	%	Mutlak olarak	%
9.104.772	9.158.750	53.978	0,6	1.800.866	19,7

Kaynak: Statistik Austria, 2024, s. 3.

1 Ocak 2024 tarihinde Avusturya’da Avusturya vatandaşı olmayan toplam 1.800.866 kişi yaşamakta ve bu sayı, 1 Ocak 2023’e (1.729.820 kişi) kıyasla 71.889 kişi daha fazladır. Yabancı uyrukluların toplam nüfus içindeki oranı 2023 yılı başında %19,0 iken 2024 yılı başında %19,7’ye yükselmiştir. Kaldı ki bu sayının/oranın içinde Avusturya vatandaşlığına geçmiş olan göçmen kökenli kişiler yer almamaktadır. 2023 yılında da nüfus artışının tek nedeni yine göç (göçmenler) olmuştur. Toplamda 2023 yılında yurt

dışından gelenlerin sayısı, Avusturya'yı terk edenlerin sayısından yaklaşık 67 bin kişi daha fazla olmuştur. (Bkz. Tablo 1 ve 2).

Tablo 2. Avusturya'da uluslararası boyutuyla nüfus hareketliliği (Yıl: 2023)

Vatandaşlık	Uluslararası Nüfus Hareketliliği (2023)			Nüfus Durumu (01.01.2024)
	Yurt Dışından Gelenler	Yurt Dışına Gidenler	Hareketlilik Bilançosu	
Toplam	194.959	128.330	66.629	9.158.750
Avusturyalılar	13.391	18.651	- 5.260	7.357.884
Yabancılar	181.568	109.679	71.889	1.800.866

Kaynak: Statistik Austria, 2024, s. 4.

Avusturya'da doğum oranı, üst üste dördüncü yılda da büyük ölçüde negatif olmuştur: 2023'te doğan bebekten yaklaşık olarak 12 bin kişi daha fazla ölmüştür. Bu tablo, İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan bu yana Avusturya'da görülen en yüksek doğum açığıdır. 2023'te 2022 yılına göre %6,1 oranında daha az olmak üzere toplam 77.605 çocuk doğmuştur. Böylece mutlak canlı doğum sayısı, Avusturya'da 76.344 bebeğin doğduğu 2009 yılından bu yana en düşük seviyesine ulaşmıştır. Kadın başına 1,32 çocuk ile 2023 yılındaki toplam doğurganlık oranı, bir önceki yılın rakamı olan 1,41'in oldukça altında ve hatta 2001 yılındaki kadın başına 1,33 çocuk ile tüm zamanların en düşük seviyesinin hemen altında gerçekleşmiştir (Bkz. Tablo 3).

Tablo 3. Avusturya'da doğal nüfus hareketliliği (Yıl: 2023).

Dünyaya Gelen Bebek		Ölenler		Doğum Bilançosu	Kadın Başına Düşen Ortalama Çocuk Sayısı
Toplam	2022'ye Göre Değişim	Toplam	2022'ye Göre Değişim		
77.605	%- 6,1	89.760	%- 3,8	- 12.155	1,32

Kaynak: Statistik Austria, 2024, s. 5.

2.2. Demografik Değişim Açısından Avusturya'nın Geleceği

Nüfus projeksiyonları, gelecekteki demografik gelişmeleri görselleştirmenin bir yolu olması hasebiyle gelecekteki nüfus büyüklüğünü ve yapısını ölçülebilir hale getirmektedir. Avusturya'nın "Statistik Austria" isimli bilimsel araştırma kurumu, Avusturya için düzenli olarak nüfus projeksiyonları yapmaktadır. 2005 yılında yayınlanmış olan nüfus projeksiyonu, 2075 yılına kadar olan dönemi içine almakta ve model hesaplamaları sunmaktadır. Buna göre doğurganlık, yaşam beklentisi ve göç ile ilgili farklı varsayımlarla çeşitli varyantlar hesaplanmaktadır. Ancak ana varyant olarak da bilinen orta varyant, günümüz uzmanlarının bakış açısından gelecekteki en olası gelişme yolunu tanımlamaktadır (Statistik Austria, 2005:42).

Avusturya'nın nüfusunun orta vadede azalması beklenmemekte, hatta öyle ki göçmen politikaları sayesinde önümüzdeki 20 yıl içinde nüfusun nisbi olarak artması öngörülmektedir. Ancak yaş yapısındaki değişimin ciddi bir yön alacağı tahmin edilmektedir. 15 yaş altı nüfusun oranı keskin bir şekilde düşerken, 60 yaş üstü grup ve özellikle 75 yaş üstü nüfusun sayısı keskin bir şekilde artacaktır. Buna karşılık, 15-60 yaş arası çalışan nüfusun yaş grubu uzun vadede yüzde 10 oranında azalacaktır. Bu eğilime paralel olarak, nüfusun ortalama yaşı şu anda 40'ın üzerindeyken 48'in biraz üzerine çıkacaktır (Hanika, 2004:24).

Doğum oranı, önümüzdeki 50 yıl boyunca sürekli olarak düşecektir. Doğumlardaki bu önemli düşüş, ebeveyn neslinin azalmasının bir sonucudur. Potansiyel anne adaylarının sayısı gelecek yıllarda artan oranda düşecektir. 2001 yılında Avusturya'da 15-45 yaş arası 1,73 milyon kadın varken, 2030 yılında bu sayı sadece 1,45 milyon olacaktır. Kadın başına doğurganlık oranları gelecekte sabit kalsa bile doğum sayısı bu nedenle ciddi anlamda düşecektir. Bu da gerekli tedbirlerin alınmaması halinde nüfusun azalmasına sebebiyet verecektir (Hanika, 2004:21-22).

Bunun yanında daha küçük aileler ve çocuksuz yaşam tarzları, çocuğu veya torunu olmayan yaşlıların sayısını artıracaktır. Ayrıca çok yaşlı insanların sayısındaki artışın yanında istihdamdaki kadın sayısındaki artışla bağlantılı olarak evde yaşlı bakım gittikçe zorlaşacaktır. Aile içinde bakım potansiyelinin azalmasının bir sonucu olarak yaşlı bakım merkezlerinde yatılı bakım hizmetlerine daha çok ihtiyaç duyulacaktır (Meyer, 2004:73-74).

2023 yılında yapılan en son nüfus projeksiyonuna göre Avusturya'nın genel nüfusu 2022'de 9 milyon 52 bin iken bu sayı 800 bin artarak, 2050'de 9 milyon 852 bine çıkacaktır. 20 yaşın altında olanlarla 20-65 yaş grubuna mensup kişilerdeki sayıda gelecek yıllarda önemli bir değişiklik meydana gelmeyecek. Ancak 65+ yaş grubuna mensup kişilerin sayısı 1 milyon 765 binden (2022) 2 milyon 745 bine (2050) çıkacaktır. Bu yaklaşık olarak 1 milyon bir artış demektir. Bir başka deyişle 2050'de toplam nüfus içindeki 65+ yaşındakilerin oranı, %27,9 olacaktır. Bu, 2022 yılı ile karşılaştırıldığında (%19,5) %8,4 oranında bir artış demektir (Tablo 4).

Tablo 4. Avusturya'nın 2022-2050 yılları için nüfus yapısıyla ilgili projeksiyonu.

Yıl	Toplam Nüfus	20 Yaşın Altında	20-65 Yaş Grubu	65 +
2022	9.052.856	1.751.019	5.536.287	1.765.550
2023	9.129.328	1.762.741	5.566.043	1.800.544
2024	9.172.350	1.766.563	5.566.043	1.839.744
2025	9.198.644	1.765.890	5.549.419	1.883.335
2030	9.367.379	1.784.832	5.416.993	2.165.554
2040	9.654.080	1.780.419	5.304.127	2.569.534
2050	9.852.951	1.810.573	5.297.001	2.745.377

Kaynak: Statistik Austria, 2023c.

2. 3. Avusturya'da Genel Nüfusun Sabit Kalması (Azalması) ve Yaşlı Nüfusun Artmasına Yol Açan Nedenler

Nüfusun gittikçe yaşlanması, ortalama ömrün uzamasının dışında birçok karmaşık nedene dayanan bir süreçtir. Özellikle nüfusun azalması veya sabit kalmasında hangi faktörlerin hangi ağırlığa sahip olduğu tam olarak bilinmemektedir. Şu bir gerçek ki, hangi faktörlerin dahil olduğu tam kesin olmasa da çok sayıda psiko-sosyal, iktisadi ve çevresel neden, değişen derecelerde birbirleriyle etkileşim halindedir. Bu nedenlerin en önemlileri şunlardır (Meyer, 2004:59-63):

Modern toplumlarda kadının rolünün değişmesi: Aile içinde kadın ve erkek arasındaki geleneksel iş bölümünde çocuklu anneler, evin hanımıdır. Dolayısıyla bu rol anlayışı, kadınların işgücü piyasasına artan katılımıyla giderek daha fazla çatışmaktadır. Kadınların eğitim ve istihdama daha fazla odaklanmasının bir sonucu olarak evlenme ve çocuk sahibi olma arzusu ertelenmektedir. Nitekim Avusturya'da kadınların ilk doğum yaşı, 1973'te 22,8 yaştan 2021/2022'de 30,3 yaşa yükselmiştir (Statistik Austria, 2023b). Bu durumda belki de ancak bir veya en fazla iki çocuk dünyaya getirilebilmektedir. Nitekim Avusturya'da ortalama olarak bir kadının çocuk doğurma ortalama sayısı 1,41'dir (2022). Özellikle yüksek eğitim seviyesine sahip ve gelir düzeyi iyi olan kadınların önemli bir kesimi, çocuk sahibi olmamayı tercih etmektedir.

Aile içinde işlev değişikliği: Kapalı aile ekonomisinde düşük maliyetli işgücü olarak çocuklara duyulan ihtiyaç ve genellikle bununla bağlantılı olarak hastalık ve yaşlılık durumunda ebeveynlerin çocukları tarafından bakımını sağlamak, geçmişte çocuk sayısının yüksek olmasına yol açmıştır. Aile ekonomisinin ortadan kalkması ve sosyal güvenliğin kamu kurumları tarafından üstlenilmesiyle birlikte çocukların ebeveynler için ekonomik önemi ortadan kalkmıştır.

Yüksek refah ve özgürlük içinde yaşama arzusu: Çocuk doğurmak ve yetiştirmek, ebeveynler için önemli maliyetlerle ilişkilidir. Buna ek olarak tamamen çocuklara dönük bir aile hayatı, ebeveynlerin

hareket özgürlüğünü çevre (seyahat, serbest dolaşım) ve zaman açısından kısıtlamaktadır. Dolayısıyla çocuk sahibi olmak, yüksek bir yaşam standardı ve kişisel özgürlük için maddi ve bireysel taleplerle çelişmektedir.

Ebeveynlere yüklenen ağır sorumluluk: Toplumun ve ailelerin eğitim seviyesinin yükselmesi ve çocuk eğitimine verilen yüksek değer nedeniyle eğitimciler/terbiyeciler/bakıcılar olarak ebeveynlerden talep ve beklentiler önemli ölçüde artmıştır. Çocuk sayısı ne kadar az olursa, bu gereklilikleri yerine getirmek o kadar kolay olacağı için, çekirdek aile tipi tercih edilmektedir.

Aile planlaması seçeneklerinin artması: Cinsel eğitim ve tıbbi teknolojinin getirdiği olanaklar sayesinde modern doğum kontrolü ve hatta kürtaj yoluyla bir çocuğun doğumunu planlamak/sonlandırmak artık daha kolay hale gelmektedir. Çocuk sahibi olma arzusunun gerçekleşmesi, rasyonel bir karar haline gelmektedir. Diğer taraftan kadınlarda çocuk sahibi olma isteği, yıllar içinde belirgin bir şekilde azalmıştır. 2009-2023 yılları arasında Avusturya Aile Araştırmaları Enstitüsü (Österreichischen Institut für Familienforschung) tarafından 8 bin kişi üzerine yapılan bir araştırmaya göre, kadın başına çocuk sahibi olma isteği 2,1'den 1,7'ye düşmüştür. Bunun olası nedenlerini araştıran son çalışma, uzun eğitim süreleri, eş bulmada zorluklar, işgücü piyasasına girişte yaşanan engeller ve iş-yaşam dengesi eksikliği gibi klâsik faktörler saptamıştır. Ancak enflasyon ve birçok ekonomik kriz gibi kötüleşen hayat şartları da çocuk istememe nedeni olarak tespit edilmiştir. Gerçek şu ki, Avusturya'daki kadınların yaklaşık %40'ı iki çocuk sahibi iken, yaklaşık dörtte biri sadece bir çocuk sahibidir. Her iki rakam da zaman içinde sabit kalmıştır. Ancak çocuksuz kadınların oranı sürekli artmaktadır (<https://oesterreich.orf.at/stories/3236305/>, 12.12.2023, Erişim: 02.10.2024).

Kariyere verilen önemin artması: Uzmanlaşma ve rasyonelleşme ilerledikçe toplumdaki ve ekonomideki yapılar giderek çalışan yetişkinlerin ihtiyaçlarına göre şekillenmektedir. Çalışma hayatındaki yapısal koşullar, çocuksuz çalışanlara rekabet avantajı sağlamaktadır. Bireyselleşme bir yandan bireyin eylem seçeneklerini büyük ölçüde genişletirken, aile kurmak ve çocuk sahibi olmak gibi uzun vadeli ve geri dönüşü olmayan girişimler, kariyer planlarına zarar verebilmektedir.

Evlilik dışı birlikteliklerin artması: Modern gençler, geleneksel anlayışa göre evlenmek yerine nikâh dışı birlikte yaşamayı tercih etmektedir. 2012'de birlikte yaşama modeline göre "de fakto" evliliğe benzer bir hayat süren çiftlerin sayısı 2012'de 344 bin iken bu sayı, 2022'de 443 bine yükselmiştir. Evlilik dışı birliktelik halinde yaşayan partnerler, isterlerse resmi nikâh kıyma yerine partnerliklerini kayıt altına alılabilmektedir. Kayıtlı partnerlik, 2012'de 386 iken bu sayı, 2022'de 1.598'e yükselmiştir. 2012-2022 dönemlerine ait verilere göre Avusturya'da doğan ilk çocukların ortalama olarak % 41'i, (kayıtlı ve kayıtsız) evlilik dışı partnerlik ilişkisi içinde olan kadınlara aittir (Statistik Austria, 2023a).

3. DEMOGRAFİK DEĞİŞİME BAĞLI PRONATALİST AMAÇLI AİLE TEMELLİ SOSYAL POLİTİKALAR

Demografik değişim, çok boyutlu ekonomik ve sosyal sonuçlar ortaya çıkartmaktadır. Bunun bir nedeni, ekonomik faaliyetler ile bireylerin yaş, cinsiyet, ebeveynlik veya eğitim düzeyi gibi demografik özellikleri arasında yakın ilişkinin olmasıdır. Yaşam seyri, çocukluk ve yaşlılık dönemlerindeki uzun ekonomik bağımlılık evreleri ile karakterize edilmektedir. Bu evreler, çalışma hayatına düşük katılım ve nispeten yüksek tüketim ile karakterize edilmektedir. Çocuklukta eğitim tüketim harcamaları ve yaşlılıkta sağlık/bakım tüketim harcamaları barizdir. Dolayısıyla demografik değişim, ekonomideki genel üretim, tüketim ve özellikle de nesiller arası transferler/ivazlar üzerinde etkili olmaktadır. Avusturya'da devlet transferleri/ivazları, yaşlılık hizmetlerinde önemli bir rol oynadığından demografik değişim, kamusal transfer/ivaz sistemi ve refah devleti için özel bir anlam taşımaktadır. Kısacası sosyal devletin ve kamusal sosyal politikaların demografik yapısı da değişime uğramaktadır. Bir başka ifadeyle, kuşak ekonomisi kapsamında gelir ve tüketimin demografik yapısının yanı sıra kaynakların da kuşaklar ve yaşam evreleri arasında yeniden şekillenmesine ve dağıtılmasına yol açmaktadır (Lee & Mason, 2011).

Örneğin yaşlanan nüfus, kamusal transfer/ivaz sistemini zorunlu olarak değiştirmektedir. Bilindiği gibi devlet transferleri, öncelikle çalışan nüfustan emekli ve yaşlı nüfusa doğru bir yeniden dağıtımdır. Avusturya'da sosyal transferlerin %57'si toplumun %24'ünü teşkil eden 60+ yaş grubuna gitmektedir

(Yıl: 2015). Yaşlılara yönelik sosyal transferlerin oranı, demografik yaşlanmaya bağlı olarak ileriki yıllarda daha da artacaktır. Devlet tarafından finanse edilen eğitim sistemi, öncelikle toplumun %14,5'ini teşkil eden genç nüfusa yöneliktir. Refah devletinin diğer bileşenleri ve işlevleri oldukça küçük bir orana sahiptir. Ancak aile ve çocuklara yönelik maddi sosyal destekler, toplam sosyal transferlerin içinde yine de %7 civarındadır (Hammer & Fürnkranz-Prskawetz, 2020:23-24).

Pronatalist aile politikalarına ileride daha çok ihtiyaç duyulacağından ötürü, aile ve çocuklara yönelik sosyal transferlerin oranının ileriki tarihlerde artacağı öngörülmektedir. Genelde demografik değişimin azalan nüfus eğilimi göstermesi halinde gelişmiş ülkeler, pronatalist politikalara yani doğumu teşvik edici sosyal programların yanında çocuklu ailelere nakdi destek öngören politikalara başvurmaktadır (Gauthier, 1996, s. 203). Pronatalist politikalar, genelde nüfusun azalmasını yavaşlatmak veya mevcut nüfusu değişik tedbirler (çocuk parası, evlilik yardımı vd.) yoluyla artırmak amacıyla nüfus ve aile politikaları ile birlikte yürütülen sosyal politikalar olarak tanımlanmaktadır (Seyyar, 2007:757).

3.1. Avusturya Devletinin Aile Temelli Sosyal Politikaları

Uluslararası refah devleti literatüründe Avusturya, genellikle muhafazakâr refah devleti rejiminin bir parçası olarak kabul edilmektedir (Esping-Andersen, 1990). Bunun için birkaç özel unsur belirleyicidir. Her şeyden önce Avusturya'da çocuk bakım alanındaki sosyal hizmetler, öncelikle enformel bir nitelik taşımaktadır. Yani bu gibi hizmetler, katı cinsiyet rollerinin bir yansıması olarak genelde kadınlar tarafından evlerde sağlanmaktadır. Ailelerin ve özellikle annelerin çocuklarına yaptıkları hizmetler, sosyal güvenlik sisteminin temel bir parçasıdır. Kadınlar, bu enformel hizmetlerin ana uygulayıcıları olarak kabul edilmektedir. Bundan dolayı birçok kadın işgücü, tam zamanlı olarak emek piyasasında çalışma olanağı bulamamaktadır. Bir başka ifadeyle Avusturya'daki tüm çalışan kadınların yaklaşık olarak yarısı, 2021'de ancak yarı zamanlı çalışabilmiştir (Statistics Austria, 2022).

Çalışan nüfus, özellikle de ebeveynler, gelirlerinin ve zamanlarının bir kısmını çocuklarını yetiştirmek ve eğitmek için kullanmaktadır. Genelde anneler, çocuk bakımını (geçici olarak) üstlendikleri için, bu süre zarfında emek piyasasından uzaklaşabilmektedir. Ancak emek piyasasına girer girmez vergi ve sosyal sigortalara prim ödemek yoluyla yaşlı nüfusa yapılan devlet transferlerini finanse etmektedirler. Çalışın veya çalışmasın ebeveynler, ücret almaksızın emek yoluyla çocuklarına hizmet etmeye hazır bir konumdadır. Bu, örneğin çocukların bakımını ve onlara göz kulak olmayı içermektedir. Yemek pişirme, temizlik ve çamaşır yıkama gibi ev işleri de büyük ölçüde diğer hane halkı üyeleri için yapılmaktadır. Avusturya'da erkekler ve kadınlar için çalışma hayatları boyunca toplam ortalama çalışma süresi aşağı yukarı aynıdır. Ancak erkekler, ücretli işlerde daha fazla zaman harcarken, kadınlar, çocuk bakımı ve ev işleri şeklinde ücret içermeyen işlere daha fazla vakit harcamaktadır (Hammer, 2014).

Avusturya'daki sosyal transferlerin/ivazların hemen hepsi, işsizlik sigortası ve emeklilik sigortası gibi sosyal sigortalar ilkesine göre düzenlenmektedir. Buradaki sosyal ivazlar, denklik ilkesine göre ayarlanmıştır. Buna göre sosyal transferlerin/ivazların miktarı, sosyal sigortalar sistemine bireysel olarak yatırılan primlerin miktarına dayanmaktadır. Buna bağlı olarak toplamda daha az prim ödemiş olan birçok kadının sosyal sigortalar sisteminden emeklilik maaşı gibi elde ettikleri gelirin miktarı, ciddi derecede erkeklerinin gerisinde kalmaktadır (Mayrhuber, 2021:501-514).

Anayasal bir sosyal devlet olan Avusturya, sosyal politikalar kapsamında çocuk ve(ya) yaşlı bakım gibi hizmetlerde bulunan kadınlara, annelere ve ailelere yaptığı müstakil nakdi destekler/ivazlar, sosyal sigorta sisteminden ve mevcut gelir veya varlıklardan tamamen bağımsızdır. Örnek olarak çocuk bakım parası (Kinderbetreuungsgeld) ve aile destek yardımı (Familienbeihilfe), vergilerle finanse edilmektedir. Bu nakdi destekler, bu gibi enformel bakım hizmetlerini hem mümkün hale getirme gayesini hem de aile politikası temelinde pronatalist amaçlar gütmektedir. Avusturya'da kullanılan sosyal politika araçlarına bakıldığında, ağırlıklı olarak nakdi desteklere dayandığı görülmektedir.

Avrupa Komisyonu Araştırma Merkezi (European Commission's Research Centre) tarafından yakın zamanda yapılan bir araştırmaya göre, Avrupa Birliği'nde aileleri Avusturya kadar destekleyen başka bir ülke bulunmamaktadır. Buna bağlı olarak Avusturya, aile dostu sosyal politikalar alanında AB'de ilk sırada yer almaktadır. Ailelere yönelik bütün nakdi destekler, 1 Ocak 2023'ten itibaren her yıl

enflasyona göre ayarlanmaktadır. Bu doğrultuda çocuk bakım parası (Kinderbetreuungsgeld), aile destek yardımı (Familienbeihilfe), fazla çocuk katkısı (Mehrkindzuschlag), çocuk giderlerini gösterme miktarı (Kinderabsetzbetrag), aile zamanı ikramiyesi (Familienzeitbonus) ve okula başlama parası (Schulstartgeld) gibi tüm aile yardımları, 2023 yılında %5,8 oranında artırılırken, 2024 yılında %9,7 oranında artırılmıştır. Buna ek olarak aile zamanı ikramiyesi, iki kattan fazla artırılarak 740 Avro'dan yaklaşık olarak 1.600 Avro'ya çıkarılmış ve 2019'da uygulamaya konulan Artı Aile İkramiyesi (Familienbonus Plus) 2.000 Avro'ya yükseltilmiştir. Avusturya'nın pronatalist aile politikalarının unsurlarını tek tek ele alırsak aşağıdaki nakdi destek çeşitlerini görebiliriz (<https://www.familie.at/site/oesterreich/familienpolitik/materiellefamilienpolitik/aktuellewerte>; Erişim: 05.10.2024).

3. 1. 1. Aylık aile destek yardımı (Familienbeihilfe)

Aile Destek Yardımı ile ilgili kanuni düzenlemeler, 24 Ekim 1967 tarihli Aile Yüklerinin Sübvansiyonlar Yoluyla Eşitlenmesine İlişkin Federal Yasada, kısacası 1967 tarihli Aile Yüklerinin Eşitlenmesi Yasasında (Familienlastenausgleichsgesetz, 1967) belirlenmiştir. Kanuni düzenlemeler, değişen demografik şartlara göre sık sık yenilenmektedir. Örneğin daha önce sadece ebeveynlerin başvurusu ile mümkün olan Aile Destek Yardımı uygulaması, artık başvuru formu doldurmadan da çocuk sahibi ailelerin her bir çocuğuna ödenmektedir. Buna göre Aile Destek Yardımı, yeni doğan çocuğun nüfus dairesine kaydedilmesinden sonra otomatik olarak yapılmaktadır. Vergi dairesi verileri, dijital yöntemle otomatik olarak Merkezi İkamet Kayıtlarından alınmaktadır.

Enflasyona göre her yıl yeniden belirlenen Aile Destek Yardımı adı altında doğan her çocuk için ödenen para (çocuk parası), çocuğun ilerleyen yaşına göre artmaktadır. Örneğin 0-2 yaş grubuna giren her bir çocuğa 2024 yılı için her ay 132,3 Avro verilirken, 19 yaşının üzerinde olan bir çocuğa (üniversite eğitimine kadar) aylık olarak 191,6 Avro verilmektedir (Bkz. Tablo 5).

Tablo 5. Avusturya'da aile destek parası adı altında her bir çocuk için ödenen aylık çocuk parası (Yıllar: 2022-2024)

Çocuğun Yaşı	2022	2023	2024
Doğumdan itibaren (0-2 Yaş Grubu)	114 Avro	120,60 Avro	132,3 Avro
3 Yaşından Sonra (3-9 Yaş Grubu)	121,90 Avro	129,00 Avro	141,5 Avro
10 Yaşından Sonra (10-18 Yaş Grubu)	141,50 Avro	149,70 Avro	164,2 Avro
19 Yaşından Sonra	165,10 Avro	174,70 Avro	191,6 Avro

Aile destek yardımını hak etmiş ailelerin iki veya daha fazla çocuğu olması durumunda çocuk başına ek bir kardeş ikramiyesi ayrıca verilmektedir. Örneğin 0-3 yaş arasında 2 çocuğu olan bir aileye 2024 yılında her bir çocuk için 132,3 + 8,2 Avro olmak üzere toplam 281 Avro verilmektedir (Bkz. Tablo 6).

Tablo 6. İki ve daha fazla çocuk sahibi olan ailelere ayrıca ödenen aylık kardeş ikramiyesi

Çocuk Sayısı	2022	2023	2024
2 Çocuk	7, 10 Avro	7,50 Avro	8,2 Avro
3 Çocuk	17,40 Avro	18,40 Avro	20,2 Avro
4 Çocuk	26,50 Avro	28 Avro	30,7 Avro
5 Çocuk	32 Avro	33,90 Avro	37,2 Avro
6 Çocuk	35,70 Avro	37,80 Avro	41,5 Avro
7 Çocuk	52,00 Avro	55 Avro	60,3 Avro

Bir çocuk, ebeveynleriyle aynı evde yaşıyorsa, öncelikli olarak annenin Aile Destek Yardımından yararlanma hakkı vardır. Ancak anne, isterse bu hakkından baba lehine feragat edebilmektedir.

Ebeveynlerin ayrı yaşamaları halinde aile yardımı (çocuk parası), çocuğun birlikte yaşadığı ebeveyn'e ödenmektedir. Aile destek yardımı kapsamında engelli bir çocuk için 2023'te ödenen 164,90 Avro, 2024'te 180,90 Avroya yükseltilmiştir (https://www.oesterreich.gv.at/themen/familie_und_partnerschaft/familienbeihilfe/Seite.080714.html; Erişim: 08.10.2024).

3. 1. 2. Tek gelir sahibi miktarı (Alleinverdienerabsetzbetrag) ve tek ebeveyn miktarı (Alleinerzieherabsetzbetrag)

Tek Gelir Sahibi Miktarı/Parası, en az bir çocuk için 6 aydan daha uzun süre Aile Destek Yardımı alınması ve eşinin gelirin 2023 yılı (2024 yılı) için yıllık 6.312 (6.937) Avroyu aşmaması halinde verilmektedir. Dolayısıyla ebeveynlerden sadece birisinin çalışması ve gelirin düşük olması halinde tek çocuklu ailelere 2024 yılı için ayda ilaveten 572 Avro ödenmektedir (Bkz. Tablo 7).

Tablo 7. Çocuk sayısına göre ailede tek gelir sahibi olan ebeveynlere yıllara göre ödenen aylık para

Çocuk Sayısı	2022	2023	2024
1 Çocuk	494 Avro	520 Avro	572 Avro
2 Çocuk	669 Avro	704 Avro	774 Avro
Her Bir Diğer Çocuk	220 Avro	232 Avro	255 Avro

Tek başına çocuğuna bakan ebeveyn, bir takvim yılı içinde altı aydan fazla evli olmayan, eşi olmadan yaşayan ve altı aydan fazla en az bir çocuk için Aile Destek Yardımı alan kişidir. Böyle bir kişiye (kadın veya erkek olsun fark etmez) Tek Ebeveyn Miktarı/Parası, Tablo 5'de görüldüğü gibi ödenmektedir. Dolayısıyla ailede sadece bir kişinin düşük gelir sahibi olanla kendi başına çocuğuna bakan bir kişi, aynı sosyal kategoride değerlendirilmektedir.

3. 1. 3. Bakım miktarı (Unterhaltsabsetzbetrag)

Çocukla aynı evde yaşamayan ve (ve diğer ayrılmış eşe) nafaka ödeyen ebeveynlere ayrıca her ay Bakım Miktarı adı altında belirli miktar üzerinden para desteği verilmektedir. Örneğin 2024'de birinci çocuk için ayrıca 35 Avro ödenmektedir (Bkz. Tablo 8).

Tablo 8. Çocuğundan ayrı yaşayan ve nafaka ödeyen kişiye ayrıca ödenen bakım miktarı/parası

Çocuk Sayısı	2022	2023	2024
1. Çocuk için	29,20 Avro	31 Avro	35 Avro
2. Çocuk için	43,80 Avro	47 Avro	52 Avro
3. ve diğer çocuklar için	58,40 Avro	62 Avro	69 Avro

3. 1. 4. Çocuk giderlerini gösterme miktarı (Kinderabsetzbetrag)

Çocuk Giderlerini Gösterme Miktarı, Aile Destek Yardımı ile birlikte ödenmektedir. Yani bu ödenek için ayrı olarak başvurulmasına gerek bulunmamaktadır. 2009 yılından bu yana çocuk başına 58.40 Avro verilmekteydi. Bu miktar 2023'de 61.80 Avroya, 2024 yılında ise 67.80 Avroya yükseltilmiştir. Çocuk Giderlerini Gösterme Miktarı, bir Aile Destek Yardımı olmaktan çok negatif vergi şeklinde ödenen bir paradır.

3. 1. 5. Fazla çocuk katkısı (Mehrkindzuschlag)

Fazla Çocuk Katkısı (Çoklu Çocuk Zammı), Aile Destek Yardımına ek olarak her üçüncü ve daha fazla çocuk için başvuru üzerine ailelere verilmektedir. Bu katkı, ailelere 2009'da Çocuk Giderlerini Gösterme Miktarı hakkı verildiği için, 2011'de çocuk başına aylık 36 Avro'dan 20 Avro'ya düşürülmüştür. 2023'te 21,20 Avroya ve 2024'de 23,30 Avroya yükseltilmiştir.

3. 1. 6. Sabit Oranlı Günlük Çocuk Bakım Parası (Kinderbetreuungsgeld)

Günlük sabit miktar üzerinden ödenen çocuk bakım parası, 2024'ten itibaren 35.85 Avro'dan 39.33 Avro'ya yükseltilmiştir. Toplam miktar, 2024'de 16,348 Avro'dan 17,934 Avro'ya yükseltilmiştir. Bu, 22 yıl önce uygulamaya konulmasından bu yana yapılan ikinci artıştır. Ebeveynler, çocuklarına kendilerinin bakıp bakmadıklarına ya da kurumsal veya aile çocuk bakım hizmetlerinden yararlanıp yararlanmadıklarına bakılmaksızın Çocuk Bakım Parası alabilmektedir. Ebeveynlerin ekseriyeti, çocuklarına kendileri bakmaktadır. Yasa koyucu da zaten aile-bebek ilişkisini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu uygulama, birlikte geçirilen bu zamanın çocukları yaşam boyu güçlendirebileceği ve bağlanma güvenliği sağlayabileceği düşünülmektedir. Hakikaten bağlanma ve aidiyet güvenliği, yaşamın başından sonuna kadar her yaşta ruh sağlığı için, temel olan koruyucu bir faktör olarak kabul edilmektedir

(<https://www.familie.at/site/oesterreich/familienpolitik/materiellefamilienpolitik/kinderbetreuungsgeld/20jahrekgb>; Erişim: 07.10.2024).

Yetkililer açısından Çocuk Bakım Parasının 2002 yılında uygulanmaya konulması ile birlikte aile politikasında bir dönüm noktası olmuştur. 24 Ekim 2022 tarihinde Çocuk Bakım Parası uygulamasının 20. yıldönümü münasebetiyle düzenlenen bir törende Aile Bakanı Susanne Raab, şunları ifade etmiştir:

Çocuk Bakım Parası, yirmi yıldır devam eden bir dönüm noktasıydı. Bu büyük bir başarıdır...Her seçenek mümkün: bu parayı ister kadın alabilir, isterse erkek alabilir ya da eşler arasında istenildiği gibi paylaşılabilir. Hem siyasi, hem de kişisel olarak bu esnekliği gerçekten takdir ediyorum, çünkü bu, seçme özgürlüğünün önemli bir unsurudur. (<https://www.familie.at/site/oesterreich/familienpolitik/materiellefamilienpolitik/kinderbetreuungsgeld/20jahrekgb>; Erişim: 07.10.2024).

3. 1. 7. Babalar için aile zamanı ikramiyesi (Familienzeitbonus)

Aileye ve özellikle çocuğa daha çok zaman ayırma işlevi gören bu ikramiye, doğumdan sonraki ilk üç ay içerisinde aile izni alan ve işine bir ay ara veren çalışan babalar için verilmektedir. Günlük olarak hesaplanan aile zamanı ikramiyesi, 1 Ağustos 2023'de iki katına çıkarılmış (47,82 Avro) ve 2024'ten itibaren 52,46 Avro'ya yükseltilmiştir. Böylece izne çıkan babalara ayda yaklaşık olarak 1.570 Avro verilmektedir. Çocuğun doğumundan hemen sonra kendilerini yoğun ve özel bir şekilde aileye ve yeni doğan çocuğuna adayan ve bundan dolayı işlerine ara veren babaların ücret kayıplarının bir kısmı bu uygulama ile giderilmektedir (<https://www.bundeskanzleramt.gov.at/familienportal/aktuell/jaehrliche-erhoehung-der-familienleistungen.html>; Erişim: 08.10.2024).

3. 1. 8. Okula başlama parası (Schulstartgeld)

Okula Başlama Parası, 6 ile 15 yaş arasındaki çocuklara verilmektedir. Bu uygulama, 2011 yılında başlatılmış ve başlangıcından bu yana çocuklu ailelere 100 Avro olarak ödenmiştir. Bu miktar, 2023'te 105,80 Avro'ya, 2024 yılında ise 116 Avro'ya yükseltilmiştir. Okula Başlama Parası, Aile Destek Yardımı ile birlikte her yıl ağustos ayında otomatikman ödenmektedir. Bu nedenle ailelerin ayrıca bir başvuru yapmalarına gerek bulunmamaktadır.

3. 1. 9. Hamilelik sırasında ve sonrasında finansal destek

Sosyal sigortalı olarak çalışan veya işsizlik parası alan ve çocuk bekleyen kadınlar, hamileliklerinin son iki ay için izne ayrılıp maaşlarının/ücretlerinin ödenmesini işverenden talep edebilmektedir. Anne adaylarının, beklenen doğum tarihinden önceki sekizinci haftadan itibaren çalıştırılmaları yasaktır. Çünkü bu süreçte anne adayları, analık koruması altındadır. Anne adayları, bu tarihten itibaren annelik iznine ayrılmaktadır. Beklenen doğum tarihinden sekiz hafta önceden başlayan ve doğumdan sekiz hafta sonrasına kadar ödenen annelik parası, anne adayına bu dönemde maddi destek sağlamayı amaçlamakta ve gelir kaybını telafi etmek için ödenmektedir. Çoğul, prematüre veya sezaryen doğumlarda annelik parası, doğumdan on iki hafta sonrasına kadar ödenmektedir. Annelik parasının hesaplanmasında, annelik izninin başlamasından önceki son üç takvim ayındaki net kazanç esas alınmaktadır. Anne adayının işsizlik parası alması halinde, kendisine bu miktarın ötesinde artı % 80'lik

bir ek ödenek verilmektedir. Serbest meslek sahibi hamile kadınlara ise günlük 67,19 Avro verilmektedir (<https://www.svs.at/cdscontent/?contentid=10007.816826>; Erişim: 12.10.2024).

4. DEMOGRAFİK DEĞİŞİME BAĞLI PRONATALİST AMAÇLI GÖÇ VE ENTEGRASYON POLİTİKALARI

Başarılı bir entegrasyon, büyük ölçüde Avusturya toplumuna uyum sağlayarak entegre (asimile) edilecek yabancı kişi sayısına bağlıdır. Her yıl Avusturya'ya yüzbinlerce kişi iltica talebinde bulunduğu için, Avusturya, entegrasyon alanında büyük zorluklarla karşılaşmaya devam edecektir. Avusturya devleti, kabul ettiği mültecileri ve diğer göçmenleri, sistemli bir şekilde sosyal entegrasyon kapsamına almaktadır. Hükümetler, bu uygulamayı fevkalade önemsemekte, çünkü sosyal entegrasyonun başarısız olması halinde Avusturya'da halihazırda görülebilen daha çok ayrılmış çevrelerin ve gettoların ortaya çıkmasına sebebiyet verecektir.

Birbirinden kopuk ve ayrı paralel toplumsal yapılar, başarılı bir entegrasyonun önünde engel teşkil etmekte ve sosyal barış için bir tehdit oluşturmaktadır. Avusturya devleti, sosyal barış ve kaynaşmaya yönelik etkili entegrasyon önlemleri alabilmek için, bu alandaki tüm veri ve olguları özetleyen ve böylece güncel gelişmeleri ve zorlukları da ortaya koyan istatistiki verilere ihtiyaç duymaktadır. Bunun için "Statistik Austria" her yıl bu konu ile ilgili İstatistik Yıllığı hazırlamaktadır. İstatistik Yıllığı, İltica, Göç ve Entegrasyon Fonu ve Federal Başbakanlık tarafından ortaklaşa finanse edilmektedir.

4. 1. Avusturya'da Yaşayan Yabancı Vatandaşlar ve Göçmen Kökenliler

1 Ocak 2023 itibarıyla Avusturya'da yaklaşık 1.730 milyon yabancı uyruklu kişi yaşamaktadır. Bu rakam, toplam nüfusun (9,105 milyon) %19'una tekabül etmektedir. Avusturya'da yaşayan yabancı vatandaşların yani Avusturya pasaportu olmayanların sayısı 2024 yılı için 1,8 milyon civarındadır. Bu Avusturya nüfusunun %19,7'sine tekabül etmektedir (Bkz. Tablo 2). Ancak bu sayının içinde Avusturya vatandaşlığına geçmiş olan göçmenler yer almamaktadır. Yabancı vatandaşlar ile Avusturya vatandaşlığına geçmiş olanların bütünü "göçmen kökenli nüfus" olarak tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle "göçmen kökenli nüfus" kapsamına, uyruklarına veya doğum yerlerine bakılmaksızın ebeveynlerinin her ikisi de yurtdışında (1. Nesil) veya Avusturya'da (2. Nesil) doğmuş olan tüm kişiler girmektedir.

2022'de Avusturya'nın toplam nüfusunun dörtte birinden biraz fazlası (%26,4) göçmen kökenli kişilerden oluşmaktaydı. Mutlak sayıları 2,352 milyondur. 2012 yılında Avusturya'da yaklaşık 1.563 milyon göçmen kökenli insan yaşamaktaydı ve bu rakam o zamanki toplam nüfusun %18,8'ine tekabül etmekteydi. Göçmen kökenli nüfusun oranı böylece son on yılda yüzde 7,6 puan artmıştır (Statistisches Jahrbuch, 2023, s. 18). Uyuşma göre bir ayırım yapılırsa, göçmen kökenli kişilerin neredeyse üçte ikisi yabancı uyruklu iken, üçte biri Avusturya vatandaşlığına sahiptir. Birinci nesil göçmenlerin dörtte birinden biraz azı vatandaşlığa kabul edilmişken, ikinci nesil göçmenlerin beşte üçü Avusturya pasaportuna sahiptir (Statistisches Jahrbuch, 2023:23).

4. 2. Pronatalist Amaçlı Entegrasyon (Asimilasyon) Politikaları

Avusturya'da vatandaşlığa kabul, resmi olarak ifade edildiği üzere başarılı entegrasyonun, açıkça ifade edilmese de aslında asimilasyonun önemli bir işareti olarak görülmektedir. Avusturya'da vatandaşlığa kabul için, asimilasyon emareleri taşıyan çeşitli somut şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Bunların arasında Avusturya'da en az 10 yıl (bazı durumlarda 6 yıl) kesintisiz ve yasal olarak ikamet ettikten sonra Almanca dil becerilerini iyi derecede kanıtlamak ve Avusturya devletine ve ulusal değerlerine bağlılığı gösteren bir vatandaşlık sınavını geçmek yer almaktadır. Buna ek olarak iyi karakter sahibi olmak (düzgün yaşam) ve sosyal yardıma muhtaç olmak yerine güvenli bir geçim kaynağını kanıtlayan düzenli bir gelire sahip olmak da şartların arasında geçmektedir. Bunun yanında bazı istisnai durumlar hariç kişi, önceki vatandaşlıktan feragat etmek yani terk ettiği ülkesi ile manevi bağını koparmak zorundadır (Statistisches Jahrbuch, 2023:86).

2022'de Avusturya'da ikamet eden ve vatandaşlığa kabul edilen kişilerin sayısı (10 binin biraz üzerinde), Avusturya'da en az on yıldır yaşayan yabancıların %1'ine karşılık gelmektedir. 2022'de Avusturya vatandaşlığına kabul edilen yabancıların geldikleri ilk 4 ülke sırasıyla şu şekildedir: Suriye

(1.165), Türkiye (1.084), Bosna Hersek (799) ve Afganistan (720) vatandaşları arasındadır. 2022'de vatandaşlığa kabul edilenlerin %33'ü Avusturya'da dünyaya gelmiştir (Statistisches Jahrbuch, 2023:86). Müslümanların çoğunlukta olduğu ülkelerin insanların Avusturya vatandaşlığına geçmesi dikkat çekicidir.

Vatandaşlığa kabul edilen kişilerin yaş yapısı, ağırlıklı olarak genç yaş gruplarında yoğunlaşmaktadır. Yabancı nüfus, ileri yaş gruplarında da temsil edilmekle birlikte, vatandaşlığa kabullerin çoğu, çalışma yaşındaki kişiler ve reşit olmayanlar için gerçekleştirilmektedir. Reşit olmayanlar, 2022 yılında Avusturya'da ikamet eden vatandaşlığa kabul edilmiş kişilerin %33'ünü oluştururken, %8'i de 25 yaşın altındaydı. Vatandaşlığa kabullerin sadece %6'sı 50 yaş ve üzeri kişiler tarafından gerçekleştirilmiştir (Statistisches Jahrbuch, 2023:87).

Bu da menşe ülkeleriyle bağı gevşek olan genç göçmenlerin Avusturya toplumuna daha kolay entegre/asimile olabileceğinin bir göstergesidir. Böylece Avusturya devleti, göç kökenli yabancı gençlere daha kolay vatandaşlık hakkı vererek, hem nüfusun korunmasına yönelik girişimlerde bulunmakta hem de emek piyasasında çalışabilecek genç işgücü temin etmektedir. Emek piyasasına yeni genç işgücünün katılımını sağlamak, Avusturya'nın sosyal güvenlik sisteminin işlevselliğini korumak açısından önemlidir. Çünkü Avusturya'daki insanlar, önümüzdeki yıllarda daha uzun yaşayacak ve bu nedenle ortalama olarak daha yaşlı olacaklar. Bu durum, çalışma çağındaki insanların oranında bir düşüşe yol açacaktır. Sosyal sistemlerin sürdürülebilir finansmanı için ön koşul, çalışma çağındaki göç kökenli nüfusun mümkün olan en geniş şekilde işgücü piyasasına entegrasyonudur.

5. SONUÇ

Avusturya'da ailelerde çocuksuzluk yeni bir olgu olmamakla birlikte, artık otomatik olarak damgalanmaya veya sosyal baskıya yol açan bir durum olmaktan çıkmıştır. Evlenmemek yani "single" olarak yaşamak veya aile/partnerlik kurmakla beraber çocuk sahibi olmamak yeni bir yaşam modeli haline gelmektedir. Diğer taraftan 30-40 yaşlarında evlenen çiftlerin veya partnerlikler kuran kişilerin önemli bir kesimi, bu dönemlerde genellikle iş ve kariyer peşinde koştukları için, (eğer varsa böyle bir niyetleri) çocuk sahibi olma arzusunu ertelemektedir. Bununla birlikte ilk çocuk, daha geç dünyaya geldiğinden dolayı ikinci veya üçüncü bir çocuk sahibi olmak için pek zaman kalmamaktadır. Bunun için Avusturya devleti yani merkezi hükümetler, son yıllarda nüfus politikalarını gözden geçirme ihtiyacı duymuştur.

Nüfus politikası, nüfusun büyüklüğü (niceliksel nüfus politikası) ve bileşimi (niteliksel nüfus politikası) açısından planlı bir şekilde etkilendiği tüm siyasi önlemleri kapsamaktadır. Hedef konular, evlilik, doğumun düzenlenmesi, ölüm oranı ve göçtür. Nüfus politikası, başta aile politikaları olmak üzere diğer politika alanlarıyla (sağlık politikası, göç politikası ve mekân planlaması) yakından ilgilidir. Demografik değişimin bir sonucu olarak yaşlanan nüfus, Avusturya refah devletini zora sokan bir durumdur. Örneğin devlet, sosyal sigortalar sisteminin uhdesinde olan emeklilik sistemini veya sosyal politikalar kapsamında olan aile politikalarını ve hizmetlerini değişen demografik şartlara göre yeniden uyarlamak ve reforme etmek zorunda kalmaktadır.

Nüfus politikası, demografik değişime bağlı olarak son yıllarda çehresini değiştirmiştir. Avusturya, düşen doğum oranları karşısında yerli nüfusa odaklanan yeni bir milliyetçi pronatalizmi ortaya çıkartmıştır. Özellikle eğitilmiş ve yüksek gelirli vatandaşlara mali teşvikler sunularak, daha fazla çocuk yapmaya ikna edilmek istenmektedir. Demokratik ülkelerdeki bu yaklaşım, elbette ailelere yönelik bir baskı veya bir zorlama değildir, ancak ailede oluşabilecek çocuk doğurmaya ilişkin arzunun kararlı bir öz-yönetimine dönüşmesine sağlayan kamusal bir rehber ve teşvik mahiyetinde bir yöntemdir.

Sonuç olarak Avusturya'da son yıllarda gerçekleşen doğum oranlarındaki düşüş ve buna bağlı olarak demografik yaşlanma, doğumları teşvik eden bir nüfus politikasına yol açmıştır. Pronatalist nüfus politikaları, ailenin korunması amacıyla aileye finansal destek veren programlarla uygulanmaktadır. Ailenin korunmasına yönelik sosyal politika hedefleri ön plana çıkarken, eş zamanlı olarak yine nüfusu korumak adına planlı ve sistemli bir şekilde göç politikası da uygulanmaktadır. Göç almayan bir ülkenin istikrarlı bir nüfusa sahip olabilmesi için, doğum oranının en az 2,1 olması gerekmektedir. Avusturya'da

bu ideal oran, bir türlü sağlanamadığı ve sağlanamayacağı için, tutarlı ve kapsamlı bir göç politikası sayesinde nüfus politikası, öncelikle göç politikası haline dönüşmüştür. Bu sayede yaşlı nüfusun artmasının önüne geçilemese de Avusturya'da mevcut (genç) nüfusta kısmi bir artış sağlanabilmektedir.

Beyan ve Açıklamalar

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduğunu kabul etmektedirler.
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir.

KAYNAKÇA

Bundesministerium für Familie (1995). Familien und Familienpolitik im geeinten Deutschland: Zukunft des Humanvermögens. Fünfter Familienbericht. <https://www.bmfsfj.de/resource/blob/79026/1e0fd896b0c144d5f6396b8829591391/5-familienbericht-data.pdf>.

Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge, Polity Press.

Familienlastenausgleichsgesetz (1967). Bundesgesetz vom 24. Oktober 1967, betreffend den Familienlastenausgleich Beihilfen. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10008220>.

Gauthier, A. H. (1996). *The State and the Family: A Comparative Analysis of Family Policies in Individualized Countries*. Oxford.

Guggemos, P. (2004). Demographischer Wandel und seine Auswirkungen auf die soziale Infrastruktur in Kommunen. In: Frevel, Bernhard (Hrsg.): Herausforderung demographischer Wandel. Wiesbaden, ss. 257-274.

Hammer, B. & Fürnkranz-Prskawetz, A. (2020). Auswirkungen des demographischen Wandels auf den Sozialstaat. In: Demographischer Wandel: geänderte Rahmenbedingungen für den Sozialstaat? Bundesministerium Arbeit, Soziales, Gesundheit und Konsumentenschutz.

Hammer, B. (2014): The Economic Life Course: An Examination Using National Transfer Accounts. Dissertation, TU Wien. <https://www.ntaccounts.org/doc/repository/Hammer%202014.pdf>.

Hanika, A., Gustav L. & Stephan M. (2004). Zukünftige Bevölkerungsentwicklung Österreichs bis 2050 (2075). Methodik-Annahmen-Ergebnisse. In: Statistische Nachrichten Nr. 1, ss. 18-33.

<https://oesterreich.orf.at/stories/3236305/>, 12.12.2023.

<https://www.bundeskanzleramt.gv.at/familienportal/aktuell/jaehrliche-erhoehung-der-familienleistungen.html>.

<https://www.familie.at/site/oesterreich/familienpolitik/materiellefamilienpolitik/aktuellewerte>.

<https://www.familie.at/site/oesterreich/familienpolitik/materiellefamilienpolitik/kinderbetreuungsgeld/20jahrekg>.

https://www.oesterreich.gv.at/themen/familie_und_partnerschaft/familienbeihilfe/Seite.080714.html.

<https://www.svs.at/cdscontent/?contentid=10007.816826>.

Lebhart, G. (2003). Demographische Alterung in den Regionen Österreichs. In: Statistische Nachrichten, Nr. 9, ss. 674-685.

Lee, R. D. & Mason, A. (2011). *Population aging and the generational economy: A global perspective*. Edward Elgar Publishing.

Leitner, S. (2003). Varieties of familialism: The caring function of the family in comparative perspective. In: *European Societies*, 5(4), ss. 353–375.

Mayrhuber, C. (2021). Geschlechtsspezifische Pensionslücke in Österreich. *Wirtschaft und Gesellschaft*, 46 (4), s. 501-514.

- Meyer, T. (2004). Die Familie in demographischen Wandel. In: Frevel, Bernhard (Hrsg.): Herausforderung demographischer Wandel. Wiesbaden, ss. 58-74.
- Seyyar, A. (2007). *İnsan ve Toplum Bilimleri Terimleri* (Ansiklopedik Sosyal Bilimler Sözlüğü). Sakarya: Değişim Yayınları.
- Statistik Austria (2005). Demographisches Jahrbuch 2003. Wien.
- Statistik Austria (2022). Bundesanstalt Statistik Österreich. Teilzeitarbeit, Teilzeitquote. <https://www.statistik.at/statistiken/arbeitsmarkt/arbeitszeit/teilzeitarbeit-teilzeitquote>.
- Statistik Austria (2023a). Bundesanstalt Statistik Österreich. STATcube (Statistiken/Eheschließungen, Ehescheidungen, eingetragene Partnerschaften/Eheschließungen und Begründungen eingetragener Partnerschaften). <https://www.statistik.at/datenbanken/statcube-statistische-datenbank>.
- Statistik Austria (2023b). <https://www.statistik.at/statistiken/bevoelkerung-und-soziales/bevoelkerung/demographische-indikatoren-und-tafeln/demographische-zeitreihenindikatoren>.
- Statistik Austria (2023c). Bevölkerungsprognose 2023. <https://www.statistik.at/statistiken/bevoelkerung-und-soziales/bevoelkerung/demographische-prognosen/bevoelkerungsprognosen-fuer-oesterreich-und-die-bundeslaender>.
- Statistik Austria (2024). Bundesanstalt Statistik Österreich. "Bevölkerungswachstum 2023 deutlich geringer als im Jahr zuvor". Pressemitteilung: 13 339-105/24.
- Statistisches Jahrbuch (2023). Migration & Integration: Zahlen, Daten, Indikatoren. Erstellt von Statistik Austria, Wien.
- Walter, W. (2005). Einführung: Fertilität – Kinderwunsch und Realität. In Zeitschrift für Familienforschung, Nr. 1, ss. 4-7.